

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG

VŨ THỊ TƯƠI

DAY HỌC HÁT CA KHÚC VIỆT NAM
CHO SINH VIÊN GIỌNG SOPRANO NGÀNH THANH NHẠC
TẠI TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG

TÓM TẮT LUẬN ÁN TIẾN SĨ
LÝ LUẬN VÀ PHƯƠNG PHÁP DAY HỌC ÂM NHẠC
KHÓA: 4 (2016 - 2019)

Hà Nội, 2023

Công trình được hoàn thành tại:
Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương

Người hướng dẫn khoa học: GS.TSKH. Phạm Lê Hòa

Phản biện 1: TS. Đỗ Quốc Hưng

Phản biện 2: PGS.TS. Nguyễn Thị Tình

Phản biện 3: PGS.TS. Lê Vinh Hưng

Luận án được bảo vệ trước Hội đồng đánh giá luận án họp tại
Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương
vào lúc giờ phút ngày tháng năm 2023

Có thể tìm hiểu luận án tại:

- Thư viện Quốc gia Việt Nam

- Thư viện Trường ĐHSPT Nghệ thuật Trung ương

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Việc đào tạo thanh nhạc chuyên nghiệp ở nước ta cũng như tại Trường Đại học Sư phạm (ĐHSP) Nghệ thuật TW thời gian qua đã đạt được những thành tựu đáng ghi nhận. Trong nội dung chương trình dạy học thanh nhạc hiện nay, ca khúc Việt Nam là những tác phẩm nghệ thuật không thể thiếu. Hiện nay, ca khúc Việt Nam được chia ra thành nhiều dòng, nhiều phong cách khác nhau. Trong số những ca khúc Việt Nam được đưa vào giảng dạy, các ca khúc theo phong cách thính phòng và ca khúc mang chất liệu âm nhạc truyền thống chiếm tỉ lệ lớn, có vai trò quan trọng trong dạy học thanh nhạc ở các trường chuyên nghiệp, cho phép người giảng viên (GV) thanh nhạc khai thác được hầu hết các yếu tố kỹ thuật thanh nhạc để phát triển giọng hát cho sinh viên (SV), đặc biệt đối với SV giọng soprano.

Soprano là giọng nữ cao khá phổ biến, có âm vực rộng hơn các loại giọng khác nên việc luyện tập đa dạng các kỹ thuật thanh nhạc và các thể loại thanh nhạc có thể giúp SV giọng soprano phát huy hết khả năng vốn có của mình. Tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW có rất nhiều SV giọng *soprano* đã đạt được những thành tích cao trong học tập, song bên cạnh đó vẫn còn một số bất cập, hạn chế. Chẳng hạn như các em chưa nắm được các vấn đề của kỹ thuật thanh nhạc; nhiều SV gặp khó khăn khi hát những nốt cao, những âm ngân dài; nhiều SV còn lúng túng trong cách vận dụng kỹ thuật thanh nhạc phương Tây vào cách hát tiếng Việt, dẫn đến phát âm, nhả chữ chưa rõ lời, rõ nghĩa...

Trong thời gian vừa qua, các GV thanh nhạc đã luôn dành tâm huyết, tận tâm nghiên cứu phương pháp giảng dạy, đồng thời kết hợp khả năng chuyên môn được tích lũy để hướng dẫn cho SV nói chung và giọng *soprano* (nữ cao) nói riêng hát ca khúc Việt Nam đạt kết quả tốt nhất. Tuy nhiên, trên thực tế vẫn còn GV chưa vận dụng, tìm hướng đi cụ thể trong phương pháp giảng dạy sao cho phù hợp với từng bài hát, từng đối tượng SV.

Trước những vấn đề nêu trên chúng tôi cho rằng, việc vận dụng linh hoạt những kỹ thuật thanh nhạc để thể hiện ca khúc Việt Nam cho giọng *soprano* (nữ cao) tại trường ĐHSP Nghệ thuật TW sẽ là hướng đi cần thiết trong việc rèn luyện và phát triển giọng hát, nâng cao khả năng biểu diễn cho SV. Từ đó hình thành những cảm xúc, động lực trong việc học tập và thể hiện ca khúc Việt Nam.

Chính vì vậy, nghiên cứu sinh lựa chọn ***Dạy học hát ca khúc Việt Nam cho sinh viên giọng soprano ngành Thanh nhạc tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương*** làm đề tài luận án Tiến sĩ chuyên ngành Lý luận và Phương pháp dạy học Âm nhạc.

2. Mục đích nghiên cứu

Trên cơ sở nghiên cứu lý luận và thực tiễn dạy học hát ca khúc Việt Nam, tác giả luận án đề xuất các biện pháp dạy học hát ca khúc Việt Nam cho sinh viên giọng soprano chuyên ngành Thanh nhạc trình độ Đại học, góp phần nâng cao chất lượng dạy học, đáp ứng yêu cầu chuẩn đầu ra của chương trình đào tạo Đại học Thanh nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

3. Khách thể và đối tượng nghiên cứu

3.1. Khách thể nghiên cứu

Quá trình dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* ngành thanh nhạc tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

3.2. Đối tượng nghiên cứu

Dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* ngành thanh nhạc tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

4. Giả thuyết khoa học

Nếu đánh giá đúng thực trạng và đề xuất được các biện pháp dạy học hát ca khúc Việt Nam phù hợp với khả năng của sinh viên giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc và thực tiễn giảng dạy của cơ sở đào tạo thì sẽ góp phần nâng cao chất lượng dạy và học thanh nhạc tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW trong giai đoạn phát triển tới của nhà trường.

5. Câu hỏi nghiên cứu

Luận án nghiên cứu để trả lời các câu hỏi sau:

Ca khúc Việt Nam có vị trí, vai trò như thế nào trong dạy học cho SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW?

Ca khúc Việt Nam có đặc điểm gì? Đặc điểm đó có ảnh hưởng như thế nào đối với dạy học hát cho giọng *soprano*?

Thực tiễn dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc ở Trường ĐHSP Nghệ thuật TW hiện nay như thế nào, còn có những tồn tại, hạn chế gì?

Làm thế nào để nâng cao chất lượng và hiệu quả dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW?

6. Nhiệm vụ nghiên cứu

Nghiên cứu tổng quan, cơ sở lý luận về dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* trình độ Đại học Thanh nhạc.

Tìm hiểu đặc điểm ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano*.

Điều tra khảo sát, phân tích, đánh giá thực trạng dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* trình độ Đại học Thanh nhạc tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

Đề xuất các biện pháp dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* trình độ Đại học Thanh nhạc tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW. Tổ chức thực nghiệm sư phạm để kiểm chứng tính khả thi của các biện pháp được đề xuất.

7. Phạm vi nghiên cứu

7.1. Phạm vi nội dung nghiên cứu

Luận án tập trung nghiên cứu dạy học hát một số ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* thuộc chương trình đào tạo Đại học Thanh nhạc. Trong đó, chú trọng đến việc dạy học hát ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng và mang âm hưởng dân gian. Đây là cơ sở để chúng tôi nghiên cứu đánh giá thực trạng.

Phần thực nghiệm, luận án chủ yếu đi sâu về quy trình dạy học hát ca khúc Việt Nam, trong đó có lồng ghép hướng dẫn rèn luyện kỹ thuật thanh nhạc cho SV giọng *soprano* qua ba ca khúc *Người con gái sông La* (Nhạc: Doãn Nho, Lời: Phương Thúy), *Cô gái vót chông* (Nhạc: Hoàng Hiệp, Lời: Mỗlôyclavi), *Miền xa thăm* (Đức Trịnh). Đây là những ca khúc tiêu biểu cho giọng *soprano*, phù hợp với chương trình đào tạo SV ngành ĐH Thanh nhạc.

7.2. Phạm vi địa điểm nghiên cứu

Luận án nghiên cứu thực trạng dạy học hát ca khúc Việt Nam và áp dụng giảng dạy (thực nghiệm sư phạm) với SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

7.3. Về đối tượng khảo sát và thực hiện các biện pháp đề xuất

Khảo sát với GV giảng dạy thanh nhạc, SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc, cán bộ lãnh đạo Khoa Piano và Thanh nhạc (gồm Ban chủ nhiệm Khoa, các Trưởng/Phó Bộ môn Thanh nhạc) của Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

7.4. Phạm vi thời gian nghiên cứu

Từ năm 2017 đến năm 2023, là thời gian bắt đầu thu thập tài liệu, nghiên cứu, thu thập số liệu khảo sát và tiến hành viết luận án.

8. Phương pháp luận và phương pháp nghiên cứu

8.1. Phương pháp luận

Phương pháp tiếp cận năng lực, tiếp cận tích hợp, tiếp cận lịch sử - logic, tiếp cận hoạt động.

8.2. Phương pháp nghiên cứu

8.2.1. Nhóm phương pháp nghiên cứu lý thuyết

Phương pháp phân tích, tổng hợp; so sánh; cụ thể hóa; khái quát.

8.2.2. Nhóm phương pháp nghiên cứu thực tiễn

Phương pháp quan sát sư phạm; điều tra khảo sát; phỏng vấn; tổng kết kinh nghiệm giáo dục; thực nghiệm sư phạm; Phương pháp thống kê toán học.

9. Đóng góp của luận án

9.1. Về mặt lý luận

Luận án bổ sung thêm lý luận dạy học hát, làm sáng tỏ các thành tố của quá trình dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

9.2. Về mặt thực tiễn

Thông qua khảo sát, làm rõ thực trạng dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW. Từ đó, nhận diện những thuận lợi và những mặt hạn chế để có biện pháp khắc phục, nâng cao chất lượng dạy học hát ca khúc Việt Nam.

Đề tài có tính ứng dụng về mặt lý luận và thực tiễn trong lĩnh vực đào tạo, biểu diễn thanh nhạc chuyên nghiệp. Kết quả nghiên cứu có thể làm tài liệu tham khảo cần thiết cho GV và SV trong quá trình giảng dạy, học tập và nghiên cứu khoa học.

10. Cấu trúc luận án

Ngoài Mở đầu, Kết luận, Tài liệu tham khảo và Phụ lục, luận án được trình bày trong 4 chương:

Chương 1: Tổng quan tình hình nghiên cứu và cơ sở lý luận về dạy học hát ca khúc Việt Nam

Chương 2: Đặc điểm ca khúc Việt Nam đối với dạy học hát cho giọng *soprano*

Chương 3: Thực trạng dạy học hát ca khúc Việt Nam cho sinh viên giọng *soprano* Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương.

Chương 4: Biện pháp dạy học hát ca khúc Việt Nam cho sinh viên giọng *soprano*

Chương 1

TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU VÀ CƠ SỞ LÝ LUẬN VỀ DẠY HỌC HÁT CA KHÚC VIỆT NAM

Chương 1 gồm 46 trang, nội dung gồm hai vấn đề cơ bản là Tổng quan nghiên cứu và Cơ sở lý luận về dạy học hát ca khúc Việt Nam.

1.1. Tổng quan nghiên cứu

1.1.1. Nghiên cứu về dạy học thanh nhạc

Trong lĩnh vực thanh nhạc, nhiều nhà nghiên cứu trong nước và nước ngoài đã tập trung nghiên cứu về nghệ thuật thanh nhạc. Trong đó có nhiều sách, luận án, luận văn, bài báo. Dưới đây, luận án xin được giới thiệu những công trình nghiên cứu tiêu biểu.

1.1.1.1. Nghiên cứu nước ngoài

Về dạy học thanh nhạc, luận án nghiên cứu những công trình như: Cuốn sách *The structure of singing* (1986) của Miller R, cuốn sách *Nghệ thuật hát: Lịch sử, lý thuyết và thực tiễn* (Искусство пения: история, теория, практика) (2002) của I.K. Nazarenko, cuốn sách *Phương pháp luyện giọng để trở thành ca sĩ* (2003) của tác giả Anne Peckham đã được Nguyễn Văn Vĩnh biên dịch, cuốn sách *Training soprano voice* (2004) của Miller R, cuốn sách *The Soprano Voice: A Personal Guide to Acquiring a Superior singing Technique* (2007) của Frisell A, cuốn sách *Tự học để trở thành ca sĩ* (2014) của tác giả Susan Sutherland (Phạm Cao Hoàn biên dịch)... Những cuốn sách trên tìm hiểu, phân tích, giới thiệu các nhà sư phạm thanh nhạc nổi tiếng của các trường phái âm nhạc trên thế giới, các vấn đề lý luận và thực tiễn của nghệ thuật thanh nhạc, tiêu chuẩn cơ bản trong việc rèn luyện cho các loại giọng nữ cao...

1.1.1.2. Nghiên cứu trong nước

* Sách xuất bản

Cuốn sách *Sách học Thanh nhạc* (1982) của tác giả Mai Khanh, cuốn *Phương pháp sư phạm thanh nhạc* (2001) của tác giả Nguyễn Trung Kiên, cuốn sách *Phương pháp dạy thanh nhạc* (2007) của tác giả Hồ Mộ La, cuốn *Hát I* (2004), *Hát II* (2008) của tác giả Ngô Thị Nam, cuốn *Những vấn đề sư phạm thanh nhạc* (2014) của tác giả Nguyễn Trung Kiên... với các vấn đề lý luận trong dạy học thanh nhạc và những cách thực hành về từng vấn đề; những nguyên tắc sư phạm thanh nhạc... Đồng

thời, các tác giả đưa ra những phương pháp giúp ca sĩ cải thiện thể lực, nâng cao trình độ kỹ thuật, tăng cường âm lượng trong giọng hát, hướng dẫn vận dụng phương pháp thanh nhạc vào ngôn ngữ tiếng Việt...

** Bài viết*

Luận án nghiên cứu một số bài viết của tác giả Lô Thanh, Lưu Hữu Phước, Trương Ngọc Thắng, Trần Mai Tuyết... có bàn về bộ môn thanh nhạc và phương pháp thanh nhạc ở nước ta, phong cách hát bel canto và định hướng trong đào tạo thanh nhạc Việt Nam.

** Luận án, luận văn*

Luận án tiến sĩ Nghệ thuật học (2008) của Trương Ngọc Thắng nghiên cứu về *Quá trình hình thành và phát triển của ca hát chuyên nghiệp Việt Nam*, luận án tiến sĩ Âm nhạc học của (2015) của Lê Thị Minh Xuân với đề tài *Một số giải pháp nâng cao hiệu quả đào tạo thanh nhạc chuyên nghiệp trong giai đoạn mới*, luận án tiến sĩ chuyên ngành Âm nhạc học (2019) của tác giả Nguyễn Thị Tân Nhân với đề tài *Đào tạo giọng soprano Việt Nam chất lượng cao*, luận án tiến sĩ chuyên ngành lý luận (LL) và phương pháp (PP) dạy học âm nhạc (2022) của tác giả Đỗ Hương Giang với đề tài *Dạy học hát ca khúc trữ tình của Franz Schubert cho sinh viên Đại học Thanh nhạc ở Việt Nam*, luận án tiến sĩ chuyên ngành LL và PP dạy học âm nhạc (2022) của tác giả Đào Thị Khánh Chi với đề tài *Dạy học hát Aria của W.A. Mozart cho sinh viên thanh nhạc giọng soprano Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương*, luận án tiến sĩ chuyên ngành Âm nhạc học (2022) của tác giả Nguyễn Khánh Trang với tên gọi *Giọng nữ cao (Soprano) trong opera Việt Nam*.

1.1.2. Nghiên cứu về ca khúc Việt Nam

** Sách xuất bản*

Cuốn *Âm nhạc mới Việt Nam - Tiến trình và thành tựu* (2000) của nhóm tác giả: Tú Ngọc - Nguyễn Thị Nhung - Vũ Tự Lân - Nguyễn Ngọc Oánh - Thái Phiên, do Tú Ngọc làm chủ biên; cuốn sách *Ca từ trong âm nhạc Việt Nam* (2000) của tác giả Dương Viết Á; cuốn *Nghiên cứu âm nhạc* được Nxb Thanh niên phát hành; tác giả Doãn Nho với bài *Dân ca và ca khúc hiện đại Việt Nam*, Bộ sách *Hợp tuyển tài liệu nghiên cứu - lý luận - phê bình âm nhạc Việt Nam thế kỷ XX* (2003) của nhiều tác giả.

** Bài viết*

Luận án nghiên cứu một số bài viết của tác giả Nguyễn Viêm, Cát Vân, Nông Quốc Bình, Dương Viết Á bàn về chặng đường ca khúc Việt nam 40 năm, cảm nghĩ về sáng tác ca khúc gần đây, phẩm chất của ca khúc, chất trữ tình mới trong ca khúc về Đảng...

** Luận án, luận văn*

Luận án tiến sĩ Văn hóa học (2009) của tác giả Nguyễn Đăng Nghị với tên *Những đặc trưng của ca khúc cách mạng Việt Nam giai đoạn 1930 - 1975*, Luận án tiến sĩ chuyên ngành Âm nhạc học (2020) của tác giả Tạ Hoàng Mai Anh (2020) với đề tài *Ca khúc nghệ thuật Việt Nam*.

1.1.3. Nghiên cứu về dạy học hát ca khúc Việt Nam

** Sách xuất bản*

Cuốn sách *Sự tròn vành rõ chữ của tiếng hát dân tộc* (1976) của tác giả Vĩnh Long, Cuốn *Tổng tập Âm nhạc Việt Nam - tác giả và tác phẩm*, tập 1 (2010) của nhóm tác giả Nguyễn Trọng Bằng (chủ biên), Nguyễn Thị Nhung, Phạm Tú Hương, Lê Văn Toàn, Vũ Tự Lân và Nguyễn Thị Minh Châu, cuốn sách *Phương pháp hát tốt tiếng Việt trong nghệ thuật ca hát*, (2011) của tác giả Trần Ngọc Lan, cuốn sách *Giảng dạy ca khúc Việt Nam trong chuyên ngành thanh nhạc* (2018) của Mai Thị Xuân Hương.

** Bài viết*

Luận án nghiên cứu một số bài viết của tác giả Trần Thế Phú Cường, Nguyễn Viêm, Nguyễn Hữu Thắng...

** Luận án, luận văn*

Luận án tiến sĩ chuyên ngành LL và PP dạy học âm nhạc (2021) của tác giả Trần Thị Thu Hà với tên đề tài *Dạy học hát ca khúc mang chất liệu Chèo, Ca trù cho sinh viên ngành Đại học Sư phạm Âm nhạc*, Luận án tiến sĩ chuyên ngành Âm nhạc học (2022) của tác giả Lê Thị Thơ với tên đề tài *Giảng dạy các ca khúc mang âm hưởng dân ca miền Trung trong đào tạo thanh nhạc tại Học viện Âm nhạc Quốc gia Việt Nam*, Luận án tiến sĩ chuyên ngành LL và PP dạy học âm nhạc (2022) của tác giả Bùi Thị Phương Đông với tên *Dạy học ca khúc viết về Hà Nội cho sinh viên ngành Đại học Sư phạm Âm nhạc đáp ứng yêu cầu giáo dục thẩm mỹ hiện nay*. Luận văn thạc sỹ của Giáp Văn Thịnh (2013) với tên đề tài *Ứng dụng lối hát Bel canto vào giảng dạy ca khúc cách mạng Việt Nam trong giáo trình thanh nhạc của Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW*, Luận văn thạc sỹ chuyên ngành LL và PP dạy học âm nhạc (2015) của tác giả Nguyễn Thị Huyền với tên đề tài *Ca khúc mang âm hưởng*

dân gian trong dạy học thanh nhạc tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW.

1.1.4. Nhận xét tình hình nghiên cứu và hướng nghiên cứu của luận án

1.1.4.1. Những kết quả nghiên cứu đã đạt được

Qua tìm hiểu, các công trình có nghiên cứu liên quan đến đề tài đã đạt được kết quả nhất định khi bàn về dạy học thanh nhạc nói chung và dạy học hát ca khúc Việt Nam nói riêng.

1.1.4.2. Những vấn đề còn chưa nghiên cứu

Qua tìm hiểu và phân tích tài liệu, chúng tôi nhận thấy, những thành tựu mà các nghiên cứu đi trước đã đạt được là hết sức to lớn. Tuy nhiên, bên cạnh đó vẫn còn những vấn đề bỏ ngỏ, ít được quan tâm cần phải làm sáng tỏ và nghiên cứu tiếp. Riêng về dạy học hát ca khúc Việt Nam, mặc dù có một số nghiên cứu và tài liệu đề cập đến như cuốn *giảng dạy ca khúc Việt Nam trong chuyên ngành thanh nhạc* của tác giả Mai Thị Xuân Hương, cuốn sách này có đề cập đến giảng dạy ca khúc Việt Nam, song về tổng thể, cuốn sách nghiên cứu chính là một số vấn đề giảng dạy thanh nhạc của giảng viên và việc học tập của học viên thanh nhạc trong truyền đạt và tiếp nhận kỹ năng, kỹ xảo để thể hiện tốt tác phẩm ca khúc Việt Nam cho tất cả các loại giọng nam và nữ... Tuy vậy, điểm khác biệt căn bản là luận án của NCS đi sâu nghiên cứu dạy học hát ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng và ca khúc mang âm hưởng dân gian cho riêng SV giọng soprano ngành ĐH Thanh nhạc tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW. Trong khuôn khổ của luận án, chúng tôi sẽ tiếp tục nghiên cứu tìm ra lời giải thỏa đáng những vấn đề mang tính lý luận, làm sáng tỏ đặc điểm, kỹ thuật hát trong các ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng và ca khúc mang âm hưởng dân gian cho giọng soprano, đề xuất biện pháp nhằm nâng cao chất lượng dạy học hát ca khúc Việt Nam. Có thể nói, đề tài *Dạy học hát ca khúc Việt Nam cho sinh viên giọng soprano ngành Thanh nhạc tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương* của NCS không trùng lặp với các công trình đã nghiên cứu ở Việt Nam.

1.1.4.3. Hướng tiếp tục nghiên cứu trong luận án

Trên cơ sở tiếp tục làm sáng tỏ những vấn đề lý luận về dạy học ca khúc Việt Nam, tìm hiểu, phân tích những đặc điểm trong các ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng và mang âm hưởng dân gian cho giọng soprano; khảo sát, tìm hiểu thực trạng dạy học hát ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng và ca khúc mang âm hưởng dân gian cho SV giọng *soprano* Trường ĐHSP Nghệ thuật TW; luận án đề xuất

các biện pháp dạy học hát ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng và ca khúc mang âm hưởng dân gian cho SV giọng *soprano* ngành Thanh nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW và tiến hành triển khai thực hiện mô hình thực nghiệm sư phạm để kiểm chứng tính khả thi của luận án trên cơ sở đánh giá một cách trung thực để có cái nhìn khách quan về việc dạy học ca khúc Việt Nam cho SV thanh nhạc giọng *soprano* Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

1.2. Cơ sở lý luận về dạy học hát ca khúc Việt Nam cho giọng *soprano*

1.2.1. Một số khái niệm

Trong phần này, luận án nghiên cứu một số khái niệm có liên quan như: Dạy học, Phương pháp dạy học, Thanh nhạc, Kỹ thuật thanh nhạc, Phong cách hát bel canto, Thể loại âm nhạc, Ca khúc, ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng, ca khúc Việt Nam mang âm hưởng dân gian, Âm vực, âm sắc và âm khu giọng hát, Phương pháp, biện pháp dạy học thanh nhạc, Dạy học thanh nhạc, dạy học hát ca khúc Việt Nam.

1.2.2. Giọng nữ cao (*soprano*)

Luận án khái quát một số vấn đề về giọng *soprano* như: khái niệm, đặc điểm, tính chất, âm vực, phân loại giọng, vai trò của giọng *soprano* trong các ca khúc Việt Nam.

1.2.3. Một số kỹ thuật thanh nhạc cơ bản trong dạy học hát cho giọng *soprano*

1.2.3.1. Kỹ thuật thanh nhạc chuyên nghiệp cổ điển Châu Âu

Trong giảng dạy, đào tạo thanh nhạc chuyên nghiệp tại Việt Nam nói chung và tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW nói riêng, kiến thức chuyên ngành là rất toàn diện, để biểu diễn thành công ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng và ca khúc Việt Nam mang âm hưởng dân gian, người học cần nắm được các kỹ năng cơ bản (tư thế, hơi thở, khẩu hình) và các kỹ thuật hát (Kỹ thuật hát liền giọng (*cantilena*), Kỹ thuật hát lướt nhanh (*passage*), Kỹ thuật hát âm nảy (*staccato*), Kỹ thuật hát sắc thái to, nhỏ...).

1.2.3.2. Kỹ thuật hát tròn vành, rõ chữ theo truyền thống âm nhạc dân tộc

Muốn đạt được tiêu chí tròn vành, rõ chữ trong hát tiếng Việt cần nắm được hệ thống kỹ thuật thanh nhạc cùng với kinh nghiệm của người Việt Nam trong cách hát dân ca, hát trong các thể loại ca nhạc thính phòng cổ truyền (chầu văn, ca trù...), cần có sự ứng biến phù hợp với ngôn ngữ tiếng Việt đơn âm, đa thanh... mà vẫn đảm bảo giữ được những quy định chung (điệu thức, giai điệu...).

1.2.4. Các thành tố của quá trình dạy học hát ca khúc Việt Nam cho sinh viên giọng soprano ngành Đại học Thanh nhạc

Việc dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng soprano ngành Thanh nhạc được dựa trên mục tiêu dạy học, nội dung dạy học, hình thức tổ chức dạy học, đặc điểm của người dạy và người học, phương pháp dạy học hát ca khúc Việt Nam, kiểm tra đánh giá trong dạy học và điều kiện, phương tiện dạy học.

1.2.5. Những yếu tố ảnh hưởng đến dạy học hát ca khúc Việt Nam cho sinh viên giọng soprano ngành thanh nhạc tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương

Các yếu tố ảnh hưởng đến dạy học hát ca khúc Việt Nam bao gồm: Nhận thức của GV và SV về ca khúc Việt Nam, năng lực của đội ngũ GV dạy thanh nhạc, Năng lực của SV giọng soprano ngành đại học thanh nhạc và chương trình dạy học cho SV đại học thanh nhạc.

Tiểu kết chương 1

Trong chương 1, trên cơ sở tiếp thu những nghiên cứu đi trước, chúng tôi đã tìm hiểu, phân tích, đưa ra những nhận định riêng mang tính khoa học về cơ sở lý luận của đề tài bao gồm các khái niệm, giọng *soprano*, các kỹ thuật thanh nhạc cơ bản trong giảng dạy, đào tạo thanh nhạc chuyên nghiệp, các thành tố của quá trình dạy học hát ca khúc Việt Nam cho giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc và những yếu tố ảnh hưởng đến dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng soprano ngành thanh nhạc tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương.

Chương 2

ĐẶC ĐIỂM CA KHÚC VIỆT NAM

ĐỐI VỚI DẠY HỌC HÁT CHO GIỌNG SOPRANO

Chương 2 gồm 38 trang đi sâu phân tích đặc điểm âm nhạc và vai trò của ca khúc Việt Nam trong dạy học thanh nhạc.

2.1. Một số phong cách ca khúc Việt Nam

NCS tìm hiểu đặc điểm một số ca khúc Việt Nam tiêu biểu của hai phong cách: Ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng và ca khúc Việt Nam mang âm hưởng dân gian.

2.2. Thể loại ca khúc Việt Nam

NCS tìm hiểu một số thể loại ca khúc tiêu biểu như: Ca khúc hành khúc, ca khúc ngợi ca, ca khúc trữ tình, ca khúc hát ru, ca khúc vui, hoạt.

2.3. Vai trò của ca khúc Việt Nam trong dạy học thanh nhạc

Ca khúc Việt Nam có nhiều tác phẩm thành công, đạt được giá trị cao về nội dung và nghệ thuật, trong đó chứa đựng những yếu tố mang

tính học thuật, chuyên nghiệp. Sự phong phú, đa dạng về kỹ thuật thanh nhạc là mảnh đất thuận lợi để người GV thực hiện được nhiều yêu cầu chuyên môn trong việc rèn luyện giọng hát cho SV. Trong dạy học thanh nhạc, ca khúc Việt Nam có vai trò nhận thức, giáo dục, thẩm mỹ. Ngoài ra, còn có thể có các vai trò khác như: giao tiếp, giải trí, dự đoán... trong từng trường hợp cụ thể.

2.4. Ca từ

Ca từ hay lời ca trong các ca khúc Việt Nam đóng một vai trò hết sức quan trọng trong ca khúc. Ngoài vấn đề về thẩm mỹ, ca từ còn có vị trí nhất định trong quá trình phát triển kỹ thuật thanh nhạc.

Phương ngữ là giọng nói đặc trưng của vùng/miền, trong hát ca khúc Việt Nam người hát cần hiểu được tính chất âm nhạc cũng như cách phát âm để xử lý ca từ trong ca khúc cho đúng tính chất âm nhạc của tác phẩm. NCS tìm hiểu phương ngữ miền Bắc, phương ngữ miền Trung và phương ngữ miền Nam.

2.5. Đặc điểm âm nhạc

2.5.1. Thang âm, điệu thức

Thang âm, điệu thức là một thành phần quan trọng để cấu thành tác phẩm. Thông qua thang âm, điệu thức của tác phẩm, chúng ta sẽ nhận biết những nét đặc trưng của các dân tộc, vùng miền khác nhau trong tác phẩm đó.

2.5.2. Cấu trúc

Cấu trúc trong các ca khúc Việt Nam cho giọng *soprano* khá phong phú và đa dạng. Luận án đã đi sâu phân tích một số dạng cấu trúc tiêu biểu như: Một đoạn đơn, hai đoạn đơn, ba đoạn đơn, hình thức âm nhạc mang tính trường ca.

2.5.3. Giai điệu

Giai điệu trong các tác phẩm ca khúc viết cho giọng *soprano* cũng là một vấn đề chiếm được sự quan tâm, chú ý trong việc khai thác những thế mạnh trong diễn xướng của giọng hát này. Chúng ta có thể gặp những ca khúc theo phong cách thính phòng cho giọng *soprano* có âm vực rộng, chúng ta cũng có thể gặp những ca khúc khai thác thế mạnh khi thể hiện ở âm khu cao với tiết tấu nhanh/vui hoạt của giọng *soprano*.

2.5.4. Tiết tấu

Trong ca khúc viết cho giọng *soprano*, bên cạnh những dạng tiết tấu như thường gặp ở ca khúc viết cho các loại giọng khác như tính chất thông thả, cân đối và vuông vắn giữa các nét nhạc, có những âm hình tiết tấu không giống nhau về chu kỳ tiết luật, tạo những làn sóng giai điệu

dài ngắn xen kẽ... chúng ta có thể gặp ở những ca khúc cho giọng *soprano* nhiều dạng tiết tấu phức tạp hơn, sử dụng nhiều âm hình tiết tấu khác nhau, nhiều âm hình đảo phách...

2.5.5. Nội dung đề tài

Nội dung đề tài trong các ca khúc Việt Nam cho giọng *soprano* khá đa dạng, luận án tìm hiểu một số nội dung như: Đề tài đấu tranh bảo vệ tổ quốc, đề tài quê hương, đất nước, đề tài về Bác Hồ, đề tài tình yêu đôi lứa.

Tiểu kết chương 2

Trong chương 2, chúng tôi đi vào phân tích đặc điểm các ca khúc Việt Nam, phù hợp với giọng *soprano* gồm: Các dạng phong cách hát ca khúc Việt Nam, thể loại, ca từ, phương ngữ, thang âm, điệu thức, cấu trúc, tiết tấu, giai điệu, nội dung đề tài. Đồng thời tìm hiểu vai trò của ca khúc Việt Nam trong dạy học thanh nhạc. Có thể nói, đây là những vấn đề cần thiết giúp cho việc nghiên cứu, học tập và biểu diễn các ca khúc Việt Nam đạt hiệu quả.

Chương 3

THỰC TRẠNG DẠY HỌC HÁT CA KHÚC VIỆT NAM CHO SINH VIÊN GIỌNG SOPRANO TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM NGHỆ THUẬT TRUNG ƯƠNG

Chương 3 gồm 40 trang, trong đó, đi sâu tìm hiểu thực trạng dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* ngành Thanh nhạc Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW.

3.1. Khái quát về Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương

3.1.1. Một số nét chung

Trường ĐHSP Nghệ thuật TW có địa chỉ ở đường Trần Phú, quận Hà Đông, thành phố Hà Nội. Hiện nay, nhà trường đang đào tạo nhiều mã ngành ở trình độ Đại học, Thạc sĩ và Tiến sĩ với 100% GV của trường đều có trình độ chuyên môn/nghề vụ từ thạc sĩ trở lên. Đội ngũ CB-GV với chức danh khoa học cao như GS, PGS, TS ngày càng nhiều theo thời gian, có thể đáp ứng được yêu cầu đào tạo ngày càng cao trong công tác giáo dục nghệ thuật Việt Nam của Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

3.1.2. Đôi nét về ngành Đại học Thanh nhạc

Ngành Đại học Thanh nhạc của Trường ĐHSP Nghệ thuật TW thuộc sự quản lý của khoa Piano và Thanh nhạc. Năm 2013, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW tuyển sinh khóa đầu tiên của mã ngành Đại học Thanh nhạc với 30 SV. Đến nay, Nhà trường đã tuyển sinh đến khóa thứ 11 với số lượng SV tham gia học tập ngày càng tăng cao. Ngoài việc học

tập trên lớp, SV Đại học Thanh nhạc luôn được Khoa và Nhà trường quan tâm, tạo ra các sân chơi âm nhạc, các hoạt động ngoại khóa giúp SV có cơ hội cọ sát, tự tin thể hiện năng lực ca hát của mình.

3.1.3. Đội ngũ giảng viên thanh nhạc

Đội ngũ GV bộ môn Thanh nhạc chuyên ngành của Khoa Piano - Thanh nhạc hiện có 14 GV cơ hữu (gồm 13 GV biên chế và 01 GV hợp đồng bảo hiểm), trong đó có 01 Tiến sĩ và 07 Thạc sĩ biểu diễn thanh nhạc, 05 Thạc sĩ lý luận và phương pháp giảng dạy Thanh nhạc, 01 Thạc sĩ lý luận và phương pháp dạy học âm nhạc. Ngoài việc giảng dạy và tham gia biểu diễn, các GV thanh nhạc còn rất tích cực trong công tác nghiên cứu khoa học và biên soạn giáo trình góp phần cho công tác đào tạo ngành Thanh nhạc của Khoa và của Trường ĐHSP Nghệ thuật TW được liên tục và phát triển.

3.2. Nội dung chương trình và tài liệu giảng dạy môn Thanh nhạc

3.2.1. Nội dung chương trình

Chương trình ngành Đại học Thanh nhạc của Trường ĐHSP Nghệ thuật TW được đào tạo theo hình thức tín chỉ. Thời gian đào tạo là 4 năm. Môn Thanh nhạc có tổng số tiết là 224 tiết/8 tín chỉ/4 học phần, được thực hiện trong 4 năm với 8 học kỳ. Các lớp học được tổ chức theo hình thức cá nhân 01 SV/1 tiết, mỗi SV lên lớp 2 tiết/ 1 tuần, với hình thức thi biểu diễn. Trong nội dung chương trình học, ca khúc Việt Nam (ca khúc nghệ thuật hoặc bài hát mang âm hưởng dân gian) là tác phẩm bắt buộc đối với tất cả các SV từ các năm thứ nhất đến thi tốt nghiệp.

3.2.2. Tài liệu giảng dạy

Các GV đã biên soạn tài liệu dạy học môn Thanh nhạc cho SV ngành Đại học Thanh nhạc, tuy nhiên vẫn đang trong quá trình nghiệm thu. Do vậy, hiện nay, môn Thanh nhạc của ngành Đại học Thanh nhạc Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW vẫn chưa có giáo trình thanh nhạc chính thức/thống nhất.

3.3. Khái quát về tổ chức khảo sát thực trạng

Việc tổ chức khảo sát thực trạng gồm: Mục đích khảo sát, nội dung khảo sát, đối tượng khảo sát, địa bàn khảo sát, hình thức khảo sát, phương pháp khảo sát, tiến hành khảo sát.

3.4. Đặc điểm tâm sinh lý và giọng hát của sinh viên giọng soprano

3.4.1. Đặc điểm tâm sinh lý

L luận án phân tích đặc điểm về lứa tuổi, tầm vóc, cấu tạo cơ thể, tư duy, nhận thức về thẩm mỹ để đưa ra được những thuận lợi và khó khăn

của SV Việt Nam khi học tập thanh nhạc nói chung và học hát ca khúc Việt Nam nói riêng.

3.4.2. Đặc điểm giọng hát của sinh viên giọng soprano

Ở lứa tuổi này, các em đã có sự phát triển đầy đủ về thể chất, giọng hát đã tương đối ổn định. SV giọng soprano đã có thể hát chuyển giọng một cách thuận lợi với màu sắc giọng hát rõ ràng. Tuy nhiên, các em đến từ nhiều vùng miền khác nhau, khả năng âm nhạc và việc nhận thức mục tiêu học tập ở mỗi SV cũng khác nhau dẫn đến chất lượng giọng hát không đồng đều.

3.4.3. Khả năng hát ca khúc Việt Nam của sinh viên giọng soprano

SV học ngành Đại học Thanh nhạc nói chung và SV giọng soprano nói riêng của Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW với việc thi tuyển đầu vào không yêu cầu phải có trình độ Trung cấp Thanh nhạc. Tuy đa số các em đều có giọng hát tốt nhưng có sự chênh lệch về khả năng ca hát và kiến thức âm nhạc tổng hợp. Trong học hát ca khúc Việt Nam, nhiều SV đã biết cách vỡ bài, nắm được các kỹ thuật thanh nhạc. Nhưng cũng có những SV chưa có nhiều kiến thức về thanh nhạc và các môn lý luận khác như: Nhạc lý, Ký - xướng âm, Phân tích tác phẩm... dẫn đến việc hát ca khúc Việt Nam gặp nhiều khó khăn.

3.5. Thực trạng dạy học hát ca khúc Việt Nam cho sinh viên thanh nhạc giọng soprano

3.5.1. Tình hình dạy của giảng viên

3.5.1.1. Vấn đề giao bài

Đa số các giảng viên đều nắm được khả năng, chất giọng của từng sinh viên, từ đó biết cách chọn bài phù hợp cho các em, áp dụng chương trình, giáo trình thanh nhạc phù hợp cho nhóm SV mình dạy. Tuy nhiên, một số GV chưa chú trọng tới việc lựa chọn ca khúc phù hợp với đặc điểm từng giọng hát, giao bài quá khó hoặc quá dễ với khả năng của SV dẫn đến việc làm cho giọng hát của SV giọng *soprano* bị hạn chế, thậm chí là không phát triển.

3.5.1.2. Phương pháp dạy học

Qua khảo sát thực trạng, có thể thấy, Trong phương pháp dạy học của mình các GV đã sử dụng kết hợp các PPDH truyền thống kết hợp với các PPDH hiện đại... Tuy vậy, bên cạnh những thành tích đạt được, vẫn tồn tại một số bất cập trong phương pháp giảng dạy của số ít các GV như: Hệ thống phương pháp dạy học còn có chỗ thiếu thống nhất trong quan điểm của các GV, một số GV chưa sát sao, cẩn kẽ trong phương pháp

hướng dẫn SV tập từng câu, từng đoạn, cách nhả chữ, xử lý tác phẩm... khiến cho quá trình dạy học chưa đạt kết quả tốt nhất.

3.5.2. Thực trạng học hát ca khúc Việt Nam của sinh viên giọng soprano

3.5.2.1. Tình hình học tập của sinh viên

Nhìn chung, đa số SV giọng *soprano* khi hát ca khúc Việt Nam đều hứng thú, thể hiện tính sáng tạo và thường xuyên tương tác trao đổi với GV để tìm ra những thế mạnh trong phong cách biểu diễn, thể hiện tác phẩm đạt hiệu quả cao nhất. Trong học tập ca khúc Việt Nam, một số SV giọng *soprano* còn gặp khó khăn trong kỹ năng xử lý thanh điệu (do tiếng Việt là ngôn ngữ đơn âm, đa thanh), hơi thở còn hạn chế, khi hát những nốt chuyên giọng âm thanh còn mờ, yếu, âm thanh những nốt cao chưa sáng... biểu diễn tác phẩm còn lúng túng chưa chủ động, tự tin.

3.5.2.2. Kết quả học tập của sinh viên

Qua tổng hợp kết quả thi của SV giọng *soprano* hát ca khúc Việt Nam của năm thứ nhất, năm thứ hai, năm thứ ba và năm thứ tư, năm học 2022-2023, cho thấy, phần lớn SV đều đạt từ 9 điểm trở lên, số SV có kết quả dưới 9 điểm tương đối ít. Tuy nhiên, số điểm này là điểm tổng của tất cả các tác phẩm dự thi trong đó có ca khúc Việt Nam. Chính vì thế, chưa phản ánh được chính xác chất lượng học tập ca khúc Việt Nam của SV giọng *soprano*.

3.5.3. Đánh giá thực trạng dạy học hát ca khúc Việt Nam cho sinh viên giọng soprano

3.5.3.1. Đánh giá phương pháp dạy của giảng viên

Hướng dẫn xử lý hơi thở: Các GV rất chú trọng đến việc rèn luyện hơi thở cho SV từ việc lựa chọn các mẫu luyện thanh phù hợp đến việc ứng dụng vào thể hiện tác phẩm. Cũng còn một số GV ít hoặc chưa giảng dạy SV cách thở phù hợp với ca khúc Việt Nam, trong đó có những kiểu thở cần tiếp thu từ ca hát truyền thống dân tộc...

Hướng dẫn các kỹ thuật hát (legato, staccato, passage...): Các GV đều nhận thức được việc rèn luyện kỹ thuật hát là nền tảng để SV phát triển giọng hát, ứng dụng có hiệu quả vào thể hiện tác phẩm... Tuy vậy, vẫn có những GV chưa sử dụng mẫu luyện thanh phong phú, kết hợp nhiều kỹ thuật hát trong mẫu luyện thanh tương đối ít, dẫn đến giọng hát và khả năng thể hiện tác phẩm của các em chưa có sự linh hoạt và đa dạng.

Các bước dạy hát ca khúc Việt Nam: Về cơ bản các GV đã thực hiện các bước đảm bảo được nội dung và mục tiêu của dạy học. GV rất chú trọng việc rèn luyện các kỹ thuật thanh nhạc mà việc hướng dẫn, cung cấp cho SV những kiến thức về tác giả, tác phẩm còn hạn chế. Dẫn đến

việc thể hiện ca khúc Việt Nam của một số SV còn mơ hồ, chưa thể hiện được nội dung, tư tưởng của tác phẩm.

Phát âm, nhả chữ: Các GV đã rất tập trung hướng dẫn SV luyện tập mở khẩu hình, nhả chữ từng từ trong câu, đoạn... giúp SV nắm chắc và vận dụng tốt trong xử lý tác phẩm. Tuy vậy, vẫn còn tồn tại một số GV đã sử dụng cách phát âm, nhả chữ trong phương pháp thanh nhạc cổ điển phương Tây (bel canto) làm nội dung giảng dạy chính mà chưa giải thích, hướng dẫn cho SV nắm được đặc thù của tiếng Việt có sự khác biệt với các ngôn ngữ đa âm phương Tây, dẫn đến tình trạng có những SV vận dụng máy móc kiểu khẩu hình của phương Tây vào hát tiếng Việt...

Sử dụng công nghệ thông tin, phương tiện nghe nhìn và phương tiện dạy học: GV đã quan tâm hơn tới việc sử dụng các phương tiện hỗ trợ như loa, đài, băng, đĩa... và mang lại hiệu quả cao trong quá trình giảng dạy. Đa số các GV đều sử dụng tốt đàn piano, nhuần nhuyễn cả về thực hiện các mẫu luyện thanh hay đệm hát. Nhưng vẫn còn một số GV chưa thành thạo sử dụng *piano* trong dạy học thanh nhạc.

3.5.3.2. Đánh giá tình hình học của sinh viên

Xử lý hơi thở: Phần đông SV giọng *soprano* năm thứ ba và năm thứ tư các em đã có nền tảng kiến thức kỹ thuật thanh nhạc một cách vững vàng. ...Tuy nhiên, vẫn có những SV còn mơ hồ về xử lý hơi thở... làm ảnh hưởng đến chất lượng âm thanh.

Việc tiếp thu các kỹ thuật thanh nhạc: Đa phần các em nắm vững được những yêu cầu riêng về đặc trưng của từng kỹ thuật để vận vào thể hiện tác phẩm đạt hiệu quả. Tuy nhiên, do một số SV nóng vội muốn thực hành tác phẩm mà không chú trọng tập các kỹ thuật thanh nhạc nên không vững vàng các kỹ thuật hát dẫn đến thể hiện ca khúc Việt Nam hay, chưa tinh tế.

Vấn đề phát âm nhả chữ: Bên cạnh những SV có giọng hát đẹp, âm thanh tròn, vang, sáng thì vẫn còn một số những SV chưa biết cách phát âm nhả chữ, âm thanh chưa mềm mại, uyển chuyển khi chuyển từ âm nọ sang âm kia dẫn đến âm thanh chưa được rõ lời.

Việc xử lý sắc thái tình cảm: Nhìn chung SV giọng *soprano* cơ bản hiểu và rất cố gắng trong việc xử lý các kỹ thuật thanh nhạc như độ to nhỏ, mạnh nhẹ trong từng tác phẩm. Cũng còn một số SV đang gặp khó khăn trong xử lý sắc thái tình cảm các ca khúc Việt Nam.

Vấn đề tự học: Về cơ bản, SV giọng *soprano* đã biết cách vỡ bài, có thể hát chính xác giai điệu, tiết tấu, hiểu được các ký hiệu âm nhạc trong ca khúc Việt Nam. Tuy nhiên, một số SV do xem nhẹ các môn liên quan như: Lý thuyết âm nhạc, Xướng âm... dẫn đến, khi vỡ bài các em

thực hiện còn lúng túng, chưa xác định được cấu trúc... gây ra cảm giác chán nản, không thuộc bài...

Tiểu kết chương 3

Trong chương này, chúng tôi đã làm sáng tỏ cơ sở thực tiễn bằng một số phương pháp như: Tìm hiểu đặc điểm tâm sinh lí, đặc điểm giọng hát, khả năng hát ca khúc Việt Nam của SV giọng *soprano*, dự giờ quan sát, dùng phiếu hỏi để điều tra khảo sát tình hình dạy và học ca khúc Việt Nam của GV và SV giọng *soprano*.

Khảo sát thực trạng dạy học ca khúc Việt Nam của SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc, Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật Trung ương bên cạnh những thành tích đáng ghi nhận, vẫn còn tồn tại những hạn chế như: Giáo trình, tài liệu chưa có sự thống nhất; Phương pháp dạy học của GV đôi khi còn chưa linh hoạt; Trong dạy học hát ca khúc Việt Nam GV tập trung nhiều đến việc rèn luyện kỹ thuật mà chưa quan tâm đến việc hướng dẫn SV tìm hiểu tác giả, tác phẩm; Vấn đề về phát âm ngôn ngữ tiếng Việt còn nhiều hạn chế; Một số GV sử dụng phương tiện dạy học chưa hiệu quả; Thái độ học tập của một bộ phận SV còn hời hợt, chưa nghiêm túc.

Chương 4

BIỆN PHÁP DẠY HỌC HÁT CA KHÚC VIỆT NAM CHO SINH VIÊN GIỌNG SOPRANO

Chương 4 gồm 56 trang, đi sâu nghiên cứu các biện pháp trong dạy học hát ca khúc Việt Nam và tiến hành thực nghiệm sư phạm để kiểm chứng tính khả thi của các biện pháp đã đề xuất trong luận án.

4.1. Nguyên tắc đề xuất biện pháp

Các biện pháp dạy học hát ca khúc Việt Nam cho SV giọng *soprano* được đề xuất cần dựa trên nguyên tắc: Đảm bảo tính mục tiêu, đảm bảo tính khoa học, đảm bảo tính phù hợp đặc điểm người dạy và học, đảm bảo tính kế thừa và phát triển và đảm bảo tính khả thi.

4.2. Biện pháp dạy học hát ca khúc Việt Nam

4.2.1. Biện pháp phân hóa theo năng lực

Qua nghiên cứu khả năng hát ca khúc Việt Nam của SV giọng *soprano* ở mục 3.3.3, do khả năng chênh lệch nên việc phân nhóm để đặt mục tiêu cụ thể, với từng nhóm SV là một trong những việc làm cần thiết giúp GV lựa chọn nội dung và PPDH phù hợp với năng lực của SV.

4.2.2. Biện pháp hướng dẫn rèn luyện kỹ thuật cơ bản trong ca khúc Việt Nam theo phong cách thánh phòng và ca khúc mang âm hưởng dân gian

4.2.2.1. Rèn luyện hơi thở, khẩu hình, vị trí âm thanh trong ca khúc Việt Nam theo phong cách thánh phòng

**** Hơi thở***

Đối với SV giọng soprano, GV thường hướng dẫn các em kiểu thở ngực dưới kết hợp với bụng là kiểu thở phù hợp nhất sử dụng cho việc hát ca khúc Việt Nam theo phong cách thánh phòng. Kiểu hơi thở này luôn tạo ra nguồn hơi dồi dào, người hát có thể thực hiện tốt những âm ở dưới thấp mà không bị mờ, khi hát những nốt cao âm thanh tròn, vang... đáp ứng được yêu cầu trong cách hát tiếng Việt.

**** Khẩu hình***

Trong thể hiện ca khúc Việt Nam theo phong cách thánh phòng, khẩu hình cần vận dụng một cách tự nhiên, mềm mại, linh hoạt mới có thể đạt được yêu cầu tròn vành, rõ chữ.

**** Vị trí âm thanh***

Cần nắm vững cộng minh đầu và cộng minh ngực. Đây đều là hai cảm giác quan trọng, qua đó, người hát có thể đánh giá hoạt động của cơ quan phát âm đúng hay sai.

4.2.2.2. Rèn luyện hơi thở, khẩu hình, vị trí âm thanh trong ca khúc Việt Nam mang âm hưởng dân gian

**** Hơi thở***

Đối với SV giọng soprano, trong dạy học hát ca khúc mang âm hưởng dân gian, NCS nhận thấy kiểu thở ngực dưới và bụng cũng có nhiều thuận lợi cho việc luyện tập và kiểm soát hơi thở. Trong kiểu thở ngực dưới và bụng cơ hoành tham gia với vai trò chủ đạo, hoạt động một cách tích cực, tạo điều kiện tốt cho việc nén hơi thở, tạo điểm tựa cho một cột hơi đầy đặn, liên tục. Với kiểu thở này cho phép người hát ca khúc mang âm hưởng dân gian khi hát những câu luyến láy và các nốt chuyển giọng được mượt mà, rõ chữ và đong chữ. Đặc biệt, thuận lợi trong những ca khúc có những đoạn cần sử dụng lối ngâm - vịnh hay các điệu hò trong dân ca.

**** Khẩu hình***

Trong thể hiện ca khúc Việt Nam mang âm hưởng dân gian, kết hợp khẩu hình mở dọc (như ngáp) của kỹ thuật thanh nhạc phương Tây với khẩu hình mở ngang, kín miệng trong ca hát truyền thống.

** Vị trí âm thanh*

Trong những trường hợp cụ thể cần kết hợp linh hoạt, hài hòa các khoảng vang, vang ngực với những âm thanh thấp, vang họng với những kỹ thuật rung. Tùy theo yêu cầu của bài cụ thể mà người hát vận dụng giọng thật hay giọng chuyển mà vẫn đảm bảo được âm thanh đều đặn, thống nhất.

4.2.3. Biện pháp giảng dạy kỹ thuật hát trong ca khúc Việt Nam theo phong cách thánh phòng và ca khúc Việt Nam mang âm hưởng dân gian

Giải pháp mà NCS đề xuất cho việc giảng dạy các kỹ thuật hát trong thanh nhạc được kế thừa, dựa trên cơ sở nội dung đã có của các nhà sư phạm đi trước. Tuy nhiên, sẽ có một số đổi mới, bổ sung cần thiết để đáp ứng một cách kịp thời, phù hợp và hiệu quả hơn cho yêu cầu dạy học hát ca khúc Việt Nam theo phong cách thánh phòng và mang âm hưởng dân gian với đối tượng SV giọng soprano ngành Thanh nhạc tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW.

4.2.3.1. Về việc luyện thanh

Luyện thanh kết hợp với vận động cơ thể như: Luyện thanh có di chuyển, luyện thanh kết hợp với vận động tay, luyện thanh kết hợp vận động toàn thân. Đồng thời, cần điều chỉnh, sắp xếp việc luyện thanh cho phù hợp để đáp ứng được yêu cầu thể hiện cụ thể trong ca khúc Việt Nam theo phong cách thánh phòng và mang âm hưởng dân gian.

4.2.3.2. Rèn luyện các kỹ thuật hát trong giảng dạy ca khúc Việt Nam theo phong cách thánh phòng

Rèn luyện kỹ thuật hát liền giọng (cantilenna)

Rèn luyện kỹ thuật hát nhấn (marcato)

Rèn luyện kỹ thuật hát lướt nhanh (passage)

Rèn luyện kỹ thuật hát âm nảy (staccato)

Rèn luyện kỹ thuật hát rung, láy (trillo)

Rèn luyện kỹ thuật hát sắc thái to, nhỏ

4.2.3.3. Rèn luyện các kỹ thuật hát trong giảng dạy ca khúc Việt Nam mang âm hưởng dân gian

** Rèn luyện kỹ thuật hát liền giọng (cantilena)*

** Rèn luyện kỹ thuật hát nhanh*

** Rèn luyện kỹ thuật hát lướt*

** Rèn luyện kỹ thuật hát nhấn*

4.2.4. Biện pháp rèn luyện phát âm, nhả chữ

4.2.4.1. Phát âm, nhả chữ trong ca khúc Việt Nam theo phong cách thánh phòng

Cần chú ý những vấn đề: tuân thủ nguyên tắc vận động của các thành phần âm tiết trong tiết Việt, cần đọc trước các nguyên âm, tập các phụ âm đầu, phân biệt các vần đóng, vần mở, lưu ý sự vận động của sáu thanh điệu, cần phát âm, nhả chữ mềm mại để âm thanh đạt được “Tròn vành, rõ chữ”, vang và sáng.

4.2.4.2. Phát âm, nhả chữ trong ca khúc Việt Nam mang âm hưởng dân gian

Phát âm nhả chữ trong ca khúc mang âm hưởng dân gian vừa phải tuân theo nguyên tắc chung của tiếng Việt phổ thông, vừa phải đáp ứng những yêu cầu riêng theo ngữ điệu và một số biến đổi trong cách phát âm vùng miền. Do đó, việc luyện phát âm, nhả chữ cần tuân thủ đúng và kỹ lưỡng để tô đậm phong cách nghệ thuật của tác phẩm.

4.2.5. Xây dựng quy trình dạy học hát ca khúc Việt Nam cho sinh viên giọng soprano

L luận án xây dựng quy trình dạy học để SV có thể kết hợp hài hòa giữa việc học trên lớp và rèn luyện thói quen tự học, tự nghiên cứu với các bước: Chuẩn bị bài; Tìm hiểu tác giả, tác phẩm; Ghép lời ca với giai điệu đã tập; Hướng dẫn SV vận dụng kỹ thuật thanh nhạc vào xử lý tác phẩm; Nghe/xem tác phẩm mẫu và rèn luyện kỹ năng biểu diễn.

4.2.6. Sử dụng một số phương pháp dạy học hiện đại

Ngoài việc sử dụng những PPDH truyền thống (thị phạm, dùng lời, trình bày tác phẩm...) thì việc nghiên cứu sử dụng phù hợp những PPDH hiện đại (còn gọi là PPDH tích cực) cũng đang được quan tâm. Trong luận án, NCS đã đưa ra dẫn chứng một số PPDH hiện đại như: Phương pháp dạy học giải quyết vấn đề; Phương pháp dạy học phát hiện vấn đề. GV có thể sử dụng đan xen các PPDH truyền thống và các PPDH hiện đại đáp ứng được mục tiêu dạy học.

4.2.7. Ứng dụng công nghệ thông tin và các phương tiện nghe nhìn trong dạy và học ca khúc Việt Nam cho sinh viên giọng soprano

Sử dụng loa, đài, băng, đĩa, cho SV nghe video mẫu, thực hành hát với beat nhạc ngoài việc rút ngắn thời gian học tập trên lớp mà còn giúp SV hứng thú trong học tập, các em được học tập, rèn luyện các kỹ năng nghe, cảm nhận, kỹ năng biểu diễn, biểu cảm, sắc thái của những ca sĩ trình diễn mẫu, đồng thời, có sự sáng tạo, tìm ra phong cách riêng cho mình.

4.2.8. Rèn luyện kỹ năng thể hiện ca khúc Việt Nam cho sinh viên giọng soprano thông qua hướng dẫn thể hiện một số ca khúc Việt Nam tiêu biểu.

4.2.8.1. Rèn luyện kỹ năng thể hiện ca khúc Việt Nam

Trong thể hiện tác phẩm thanh nhạc nói chung và ca khúc Việt Nam nói riêng, ngoài khả năng về giọng hát, nắm vững và vận dụng khéo léo các kỹ thuật thanh nhạc thì kỹ năng biểu diễn truyền cảm, lôi cuốn có vai trò quan trọng, giúp người hát truyền tải tới người nghe/xem những cảm xúc, nội dung, tư tưởng của tác phẩm một cách hiệu quả nhất. Kỹ năng biểu diễn bao gồm các kỹ năng về biểu đạt cảm xúc, hình thể, kỹ năng sáng tạo và làm chủ sân khấu... là một công cụ hỗ trợ đắc lực tạo nên thành công trong việc thể hiện tác phẩm.

4.2.8.2. Hướng dẫn thể hiện một số ca khúc Việt Nam tiêu biểu cho giọng soprano

Việc hướng dẫn SV thể hiện thông qua ba ca khúc: *Người con gái sông La* (Nhạc: Doãn Nho, Lời: Phương Thúy), *Miền xa thăm* (Đức Trịnh), *Cô gái vót chông* (Nhạc: Hoàng Hiệp, Lời: Mỗlôyclavi).

4.3. Thực nghiệm giảng dạy ca khúc Việt Nam cho SV giọng soprano ngành Thanh nhạc tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW.

4.3.1. Mục đích thực nghiệm

Việc tổ chức thực nghiệm sư phạm để kiểm nghiệm tính khoa học, tính khả thi và hiệu quả của các biện pháp dạy học hát ca khúc Việt Nam đối với SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW mà luận án đã đề xuất.

4.3.2. Đối tượng, địa điểm và thời gian thực nghiệm

4.3.2.1. Đối tượng tham gia thực nghiệm

- Các GV thanh nhạc: GV Đặng Thị Loan và GV Trịnh Thị Oanh
- Các SV ngành Thanh nhạc: Chúng tôi tiến hành thực nghiệm đối với hai nhóm đối tượng: Nhóm tham gia thực nghiệm và nhóm đối chứng. Hai nhóm đối tượng đều là những SV giọng *soprano* năm thứ 3, năm thứ 4, Khoa Piano và Thanh nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW, các SV có cùng loại giọng, cùng trình độ.

4.3.2.2. Địa điểm thực nghiệm

Nơi tiến hành thực nghiệm sư phạm là Khoa Piano và Thanh nhạc, Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW. Nơi diễn ra hoạt động giảng dạy thực nghiệm: Phòng 401, 402, khu nhà D của Khoa.

4.3.2.3. Thời gian thực nghiệm

Thời gian tiến hành thực nghiệm sư phạm được tiến hành từ ngày 28 tháng 3 năm 2023 đến ngày 18 tháng 5 năm 2023 (8 tiết/4 tuần/1SV), học kỳ 2, năm học 2022 - 2023.

4.3.3. Nội dung thực nghiệm

Nội dung thực nghiệm gồm những kiến thức cốt lõi nhất giúp sinh viên tránh một số lỗi thường gặp về các kỹ thuật thanh nhạc, phát âm, nhả chữ, luyện lấy... trong các ca khúc *Người con gái sông La* (Nhạc: Doãn Nho, Lời: Phương Thúy), *Miền xa thăm* (Đức Trịnh), *Cô gái vót chông* (Nhạc: Hoàng Hiệp, Lời: Phỏng thơ MôLôyclavi) cho 02 nhóm SV thực nghiệm và đối chứng của Khoa Piano và Thanh nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

4.3.4. Quy trình thực nghiệm

4.3.4.1. Công tác chuẩn bị

4.3.4.2. Kiểm tra, đánh giá tính đồng bộ trước thực nghiệm

Chúng tôi tiến hành kiểm tra, đánh giá năng lực của từng SV sau khi đã lựa chọn được người dạy và nhóm SV tham gia thực nghiệm. Mỗi SV sẽ thể hiện một ca khúc Việt Nam (nằm trong chương trình học và mức độ khó tương đương nhau). Kết quả kiểm tra, đánh giá năng lực ban đầu của hai nhóm SV thực nghiệm là tương đối đồng đều. Sự chênh lệch điểm số giữa các mức độ là không đáng kể. Sau khi kiểm tra, đánh giá tính đồng bộ của hai nhóm SV, chúng tôi tiến hành dạy thực nghiệm trên cơ sở vận dụng các biện pháp mà luận án đã xây dựng.

4.3.4.3. Tổ chức dạy thực nghiệm

Các bước tổ chức dạy thực nghiệm ca khúc Việt Nam cho nhóm thực nghiệm được thực hiện như sau:

Bước 1 (Tiết 1): Giao bài

Bước 2 (Tiết 2+tiết 3): Hướng dẫn SV vỡ bài trên lớp

Bước 3 (Tiết 4+tiết 5+tiết 6): Dựng bài

Bước 4 (Tiết 7+tiết 8): Hoàn thiện, củng cố bài

4.3.5. Đánh giá kết quả thực nghiệm

4.3.5.1. Tiêu chí đánh giá

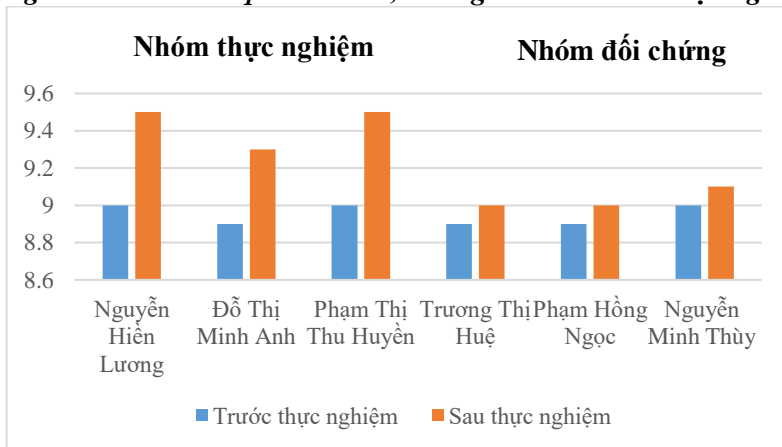
Căn cứ vào mục tiêu, nội dung dạy học và chuẩn đầu ra của chương trình đào tạo ngành Đại học Thanh nhạc; căn cứ vào khả năng thanh nhạc nói chung và khả năng hát ca khúc Việt Nam nói riêng của SV giọng soprano; chúng tôi đã đưa ra các tiêu chí để đánh giá kết quả thực nghiệm.

4.3.5.2. Kết quả đánh giá

Kết quả đánh giá thực nghiệm: Căn cứ vào kết quả đánh giá thực nghiệm, có thể thấy, 03 SV nhóm thực nghiệm có sự cải thiện rõ rệt về kết quả học tập. Đánh giá nhóm SV đối chứng, kết quả các em có cải thiện, nhưng không nhiều so với nhóm SV thực nghiệm. Tuy ban đầu, các em có trình độ tương đối đồng đều với nhóm SV thực nghiệm, kỹ thuật thanh nhạc của các em khá tốt, nhưng việc vận dụng các kỹ thuật thanh nhạc vào thể hiện ca khúc Việt Nam còn hạn chế hơn.

4.3.5.3. So sánh kết quả kiểm tra, đánh giá trước và sau thực nghiệm

Bảng 4.4. So sánh kết quả kiểm tra, đánh giá trước và sau thực nghiệm

Như vậy, kết quả trên cho thấy, việc vận dụng những biện pháp mà luận án đã đề xuất mang lại chất lượng và hiệu quả cao cho SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

Tiểu kết chương 4

Thực tế cho thấy, dạy học hát ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng và ca khúc mang âm hưởng dân gian cho SV giọng *soprano* vẫn còn một số hạn chế. Những vấn đề này chúng tôi đã làm sáng tỏ và đưa ra các hướng khắc phục. Điều đó được chứng minh trong quá trình thực nghiệm tại Trường Đại học Sư phạm Nghệ thuật TW.

Kết quả thực nghiệm đã minh chứng rằng, các biện pháp mà chúng tôi đề xuất mang tính nền tảng, đi vào thực tế và có hiệu quả tích cực, đáp ứng được mục tiêu đào tạo ca sĩ chuyên nghiệp.

KẾT LUẬN

Dạy học thanh nhạc nói chung và dạy học hát ca khúc Việt Nam nói riêng cho SV giọng *soprano* ngành Đại học thanh nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW đã đạt được những thành công nhất định. Ngoài các yếu tố ngôn ngữ âm nhạc, ca khúc Việt Nam được xem là bức tranh toàn cảnh về diện mạo văn hóa, lịch sử của dân tộc. Do đó, dạy học hát ca khúc Việt Nam trong môn Thanh nhạc không chỉ dừng lại ở việc truyền thụ những tri thức về lý thuyết, rèn luyện kỹ năng, kỹ thuật mà còn có vai trò giáo dục văn hóa, đạo đức, lịch sử và thẩm mỹ.

Ca khúc Việt Nam nói chung và ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng và ca khúc Việt Nam mang âm hưởng dân gian viết cho giọng *soprano* là một nguồn tư liệu quý để đưa vào chương trình dạy học thanh nhạc ở các cơ sở đào tạo âm nhạc chuyên nghiệp. Với sự phong phú về nội dung đề tài, thể loại, cấu trúc và đặc điểm chất liệu, thủ pháp sáng tác, ca khúc Việt Nam cho phép người GV thanh nhạc khai thác được hầu hết các yếu tố kỹ thuật thanh nhạc để hướng dẫn cho SV thanh nhạc chuyên ngành. Bên cạnh đó, ca khúc Việt Nam còn mang giá trị là những bài học giáo dục hiệu quả về lịch sử dân tộc, đạo đức, tư tưởng cho SV Trường ĐHSP Nghệ thuật TW nói chung và SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc nói riêng.

Trong luận án chúng tôi đã đi sâu tìm hiểu đặc điểm âm nhạc và vai trò của ca khúc Việt Nam cho giọng *soprano*, chúng tôi cho rằng đây là việc làm cần thiết và mang tính khoa học để SV có kiến thức tổng hợp về ca khúc, từ đó vận dụng vào thể hiện tác phẩm một cách hiệu quả. Dựa trên cơ sở lý luận và tìm hiểu thực tiễn về đặc điểm khả năng giọng *soprano*, thực tiễn trong dạy học thanh nhạc và bằng những phương pháp nghiên cứu điều tra, quan sát, nghiên cứu kết quả học tập, trao đổi với GV thanh nhạc..., chúng tôi đề xuất một số biện pháp mang tính khoa học nhằm nâng cao chất lượng dạy học hát ca khúc Việt Nam theo phong cách thính phòng và ca khúc Việt Nam mang âm hưởng dân gian cho SV giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW.

Đứng trước những yêu cầu mới về chất lượng đào tạo ở các trường nghệ thuật chuyên nghiệp nói chung, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW nói riêng, chúng tôi hi vọng những kết quả nghiên cứu và biện pháp đề xuất trong luận án sẽ góp một phần nhỏ bé vào mục tiêu nâng cao chất lượng dạy học hát ca khúc Việt Nam cho giọng *soprano* ngành Đại học Thanh nhạc, Trường ĐHSP Nghệ thuật TW nói riêng và sự phát triển của nền nghệ thuật nước nhà nói chung.

**DANH MỤC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC
LIÊN QUAN ĐẾN LUẬN ÁN TIỀN SĨ**

1. Vũ Thị Tươi (2017), “Tác phẩm thanh nhạc Việt Nam trong đào tạo tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW”, *Tạp chí Giáo dục Nghệ thuật*, số 22. Mã ISSN: 1859-4964.
2. Vũ Thị Tươi (2023), “Thể hiện một số ca khúc Việt Nam trong dạy học hát cho giọng nữ cao”, *Kỷ yếu Hội thảo Khoa học thường niên cho nghiên cứu sinh và học viên năm 2023* tại Trường ĐHSP Nghệ thuật TW. Mã ISBN: 978-604-476-394-1.
3. Vũ Thị Tươi (2023), “Áp dụng kỹ thuật thanh nhạc trong thể hiện một số ca khúc Việt Nam cho giọng Soprano”, *Tạp chí Văn hóa Nghệ thuật, Tạp chí của Bộ Văn hóa, Thể thao và du lịch*, kỳ 1: Nghiên cứu, thông tin lý luận, số 545. Mã ISSN: 08668655.
4. Vũ Thị Tươi (2023), “Vai trò của kỹ thuật Legato trong dạy học hát ca khúc Việt Nam”, *Tạp chí Giáo dục Nghệ thuật*, số 46. Mã ISSN: 1859-4964.